

Egyenlő jogokat, hozzáférést és esélyeket

SZAKMAI KÖVETELMÉNYEK ROMA EMBEREK
JOGAI ÉRVÉNYESÜLÉSÉNEK MEGERŐSÍTÉSÉRE

2026. június

Társaság
A Szabadságjogokért

Szerzők:

dr. Brumecz Viktória

a TASZ Regionális Programjának vezetője

brumecz.viktoria@tasz.hu

Dánielné Tóth Beáta

a TASZ romaügyi szakértője

tothbeata@tasz.hu

Készült:

- a TASZ elmúlt 30 éves roma jogérvényesítésben végzett munkája, jogsegélyes tapasztalata, stratégiai pereskedése, valamint
- a TASZ Roma Jogtudatosító Programja és a Roma Parlamentnek nyújtott több éves jogsegélyezési tapasztalatai alapján
- reflektálva a TISZA párt 2026 februárjában bemutatott programjára is.

A roma közösségeket Magyarországon jelenleg több komoly társadalmi probléma is érinti. Kiemelendő ezek közül a diszkrimináció, ugyanis számos területen, többek között az egészségügy, a rendőrségi és hatósági eljárások, valamint a munkaerőpiac területén is gyakran éri a roma embereket hátrányos megkülönböztetés. A roma gyerekeket az oktatásban rendszerszintű diszkrimináció éri, különösen a szegregáció és az egyenlőtlen hozzáférés miatt.

Szintén kiemelendő a romákat sújtó lakhatási nehézség, amelynek kapcsán sokszor olyan infrastrukturális hiányok (pl. ivóvíz, fűtés hiánya stb.) tapasztalhatók, amelynek tovagyűrűző hatásai vannak (pl. egészségügyi problémák, társadalmi mobilitás nehézsége, szegénység miatti gyerekkiemelések stb.)

Az érintettek körében nehézséget okoz a közmunkából a nyílt munkaerőpiacra történő váltás. Sokan hosszú időre megrekednek a közmunkaprogramban, nincs valódi lehetőségük más munkát vállalni. Ugyanakkor a közmunkával megkeresett bér sok esetben nem elégséges megélhetés, hiszen az itt elérhető jövedelem még a minimálbér szintjét sem éri el.

Sok roma számol be a tájékoztatás hiányából fakadó nehézségekről: nincsenek megfelelő ismereteik a társadalombiztosítási kérdésekben, állami szolgáltatásokról, gyermekvédelmi kérdésekben, végrehajtási eljárásokban stb.

Ezekkel a területekkel a TASZ nem kifejezetten foglalkozik, viszont más civil szervezetek igen, amelyek jogi és szociális segítséget nyújtanak az érintetteknek.

A következőkben azokat a problémákat fogalmazzuk meg, amelyek a TASZ szakterületéhez tartoznak, és amelyekkel szakmai kompetenciája miatt hatékonyan tud foglalkozni.

1. Részvételiség a szakpolitikai döntéshozatalban („Semmit rólunk nélkülünk”)

Legjelentősebb problémák

Azokban a szakpolitikai döntésekben, amelyek alapvetően érintik a roma emberek mindennapjait, gyakran épp az érintettek hangja és szempontjai nem jelennek meg.

Megoldási javaslatok

Intézményesített folyamat szükséges arra, hogy azok a roma szakemberek is aktív részesei lehessenek a szakpolitikai döntések meghozatalának, akik a leghitelesebben tudják képviselni a romák érdekeit.

Nemcsak a romák között tevékenykedő civil és vallási szervezeteket kell bevonni, hanem ténylegesen a romákat.

2. Egyenlőtlenség és diszkrimináció az oktatásban

Legjelentősebb problémák

Az iskolai hiányzások szankcionálása gyakran aránytalanul sújtja a hátrányos helyzetű családokat, ami további jogsérelemhez és közvetetten akár az oktatásból való kiszoruláshoz is vezethet.

A tankötelezettség 16 éves korra történő leszállításával sokan idő előtt hagyják el az oktatási rendszert.

A 6 éves korhoz kötött tankötelezettség miatt sok gyermek úgy kezdi meg az oktatást, hogy még nem iskolaérett. Ez a probléma széles körben érinti a roma gyerekeket, a szüleik számára az iskolakezdés halasztása iránti eljárás pedig aránytalan nehézséget jelent.

Megoldási javaslatok

Fontos, hogy az iskolai hiányzások miatt ne érje aránytalan büntetés a családokat: az állam elsősorban a hiányzások okainak feltárásában és megelőzésében nyújtson segítséget, ne szankcionálással próbálja elérni azt, hogy a gyerekek igazolatlan hiányzása csökkenjen.

Az iskolakötelezettség 18 évre emelése csökkentené a korai iskolaelhagyást.

A tankötelezettség kezdetét olyan módon kell szabályozni, hogy ne életkorhoz, hanem iskolaérettséghez kösse az iskolakezdést, és az dönthessen a halasztásról, aki a gyermek képességeit leginkább ismeri.

3. Egyenlőtlenség és diszkrimináció az egészségügyben

Legjelentősebb problémák

Az egészségügyi ellátásban jelentős különbségek tapasztalhatók a különböző társadalmi helyzetű csoportok között. A hátrányos helyzetben lévő betegek (pl. romák, mélyszegénységben élők) gyakran nehezebben férnek hozzá az ellátáshoz, és nagyobb arányban tapasztalnak jogsértéseket. Különösen gyakran sérül a tájékoztatáshoz való jog, ezek a betegek sokszor nem kapnak elég részletes, számukra érthető információt ellátásukról. A betegek emberi méltóságának sérelme a velük szemben tanúsított hangnem és empátiahiány révén következik be.

Megoldási javaslatok

Az államnak célzott intézkedésekkel kell fellépnie a diszkrimináció ellen. Kötelezővé kell tenni az érzékenyítő és antidiszkriminációs képzéseket az egészségügyi dolgozók körében.

Javítani kell az ellátáshoz való hozzáférést, különösen a hátrányos helyzetű csoportok számára, például több ingyenes szűrőpont létrehozásával.

Az államnak célzott intézkedéseket kell bevezetnie, amelyek csökkentik az egészségügyi ellátás során tapasztalható előítéleteket és erősítik a roma betegek bizalmát az egészségügyi rendszer iránt.

Egyrészt célszerű lenne támogatni azt, hogy nagyobb számban jelenjenek meg roma származású szakemberek az egészségügyi rendszerben - például orvosok, ápolók, védőnők, egészségügyi asszisztensek vagy mediátorok formájában. A roma származású egészségügyi dolgozók jelenléte hozzájárulhat a kommunikáció javításához, valamint erősítheti a roma közösségek bizalmát az egészségügyi intézmények iránt.

Másrészt az egészségügyi dolgozók képzésében és továbbképzésében nagyobb hangsúlyt kell fektetni a diszkrimináció megelőzésére és a kulturálisan érzékeny betegellátásra.

Olyan intézményi programokat kell kialakítani, amelyek kifejezetten a hátrányos helyzetű csoportok - köztük a roma betegek - egyenlő hozzáférést (pl. több ingyenes szűrőpont létrehozásával) és méltányos ellátását segítik elő. Az önkormányzatoknál működő helyi esélyegyenlőségi programok mintájára az egészségügyi intézmények számára is kialakíthatóak lennének olyan intézkedési tervek, amelyek konkrét lépéseket tartalmaznak az egyenlő bánásmód biztosítására és ennek rendszeres nyomon követésére.

4. Szegénység és származás miatti gyerekkiemelések

Legjelentősebb problémák

Előfordul, hogy gyerekeket pusztán a család szegénysége miatt emelnek ki a családjukból, nem pedig valódi veszélyeztetés miatt. Ez sérti a jogszabály előírásait és súlyosan sérti a gyermekek jogait.

A romákat a gyermekvédelmi eljárásban is gyakran éri diszkrimináció. Előfordul, hogy a nehéz körülményeket egy nem roma családnál elfogadja a gyámhatóság, míg roma emberek esetében ugyanolyan probléma hamarabb eredményezi a nevelésbe vétel elrendelését.

Megoldási javaslatok

Az államnak biztosítania kell, hogy a szegénység a gyakorlatban se lehessen ok a gyerekek kiemelésére, ezt az alapellátás keretében nyújtott érdemi szolgáltatásokkal kell megvalósítania.

A gyermekvédelmi rendszerben dolgozó szakemberek számára képzéseket, továbbképzéseket kell biztosítani a diszkrimináció megelőzésére.

5. Jogérvényesítési utak diszfunkcionális működése

Legjelentősebb problémák

A hátrányos helyzetű emberek jogérvényesítési képessége rendkívül alacsony, amit tovább nehezít, hogy az ingyenes állami jogi segítségnyújtás nem működik megfelelően.

Diszkrimináció esetén a jogérvényesítés még nehezebb, a korábban működő Egyenlő Bánásmód Hatóság és a megyei szinten működő referens-rendszer megszűnése után az ügyek intézése bonyolultabb lett, és sok érintett nem tudja hatékonyan érvényesíteni a jogait.

A közigazgatási eljárások egyfokúvá válása komoly akadályokat gördített a hatóságok (pl. a gyámhivatalok) által elkövetett jogsértések orvoslása elé, hiszen a hátrányos helyzetű emberek számára a közigazgatási perek indítása sokkal magasabb belépési küszöb, mint a korábbi fellebbezés.

Megoldási javaslatok

Működőképes és teljesen diszkriminációmentesen működő állami jogi segítségnyújtó szolgálatra van szükség, ahol a rászorulóknak peres és nemperes ügyekben is valódi jogi segítséget kapnak.

Vissza kell állítani a független hatóságként működő Egyenlő Bánásmód Hatóságot, és ismét megyei szinten kell elérhetővé tenni a diszkrimináció áldozatainak, hogy jogi segítséghez jussanak. Az Egyenlő Bánásmód Hatóság visszaállítása és működése az oktatási szegregáció, az egészségügyi diszkrimináció és más területen tapasztalt hátrányos megkülönböztetés esetén is hatékony jogorvoslati lehetőséget biztosíthat az érintetteknek.

Vissza kell állítani a kétfokú közigazgatási eljárásokat, újra elérhetőbbé téve a hátrányos helyzetűek számára a közvetlen jogorvoslati lehetőséget a hivatali jogsértésekkel szemben.

6. Az országgyűlési választás és a nemzetiségi lista

Legjelentősebb problémák

Bár jelenleg minden magyarországi nemzetiségnek van lehetősége nemzetiségi listát állítania az országgyűlési választáson, valójában csak a két nemzetiségnek (roma és német) van matematikai esélye arra, hogy nemzetiségi képviselője legyen.

A nemzetiségi lista ugyanakkor nem jelent valódi választást: a nemzetiségi névjegyzékben szereplő választópolgárok egyetlen listára tudnak csak szavazni. Aki viszont szerepel a nemzetiségi névjegyzékben, nem szavazhat pártlistára.

Sokan nincsenek azzal tisztában, hogy ha a nemzetiségi listán szerepelnek, nem adhatnak le szavazatot országos pártlistára, ezért nem mindig tudnak tudatosan szavazni. A nemzetiségi képviselők választásának rendszere az országgyűlési választások során az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélete nyomán sérti az Emberi Jogok Európai Egyezményét, így azt át kell alakítani.

Nagy számban fordulnak elő olyan esetek, amikor egyes emberek személyes okmányaival visszaélnak, vagy a tudtuk, beleegyezésük nélkül rögzítik az adataikat (pl. a nemzetiségi névjegyzékben), ami sérti az információs önrendelkezéshez való jogukat, és akár a választójog sérelméhez is vezethet.

Megoldási javaslatok

A nemzetiségi képviselők választásának rendszerét az országgyűlési választásokra kiterjedő hatállyal át kell alakítani annak érdekében, hogy az állam végrehajtsa az EJEB ítéletét (Bakirdzi and E.C. v. Hungary). Az ítélet végrehajtása, a jogalkotási folyamat során legyen figyelemmel a választásokhoz kapcsolódó jogszabályok megalkotása és módosítása során elvárt követelményekre, különös tekintettel a jogalkotási folyamat inkluzívítására és a változtatások részletesen kommunikált indokolására.

Tartalmilag az ítélet több módon végrehajtható, figyelemmel kell lenni az érdemi nemzetiségi képviselet és az egyenlő választójog konfliktusára.

Egyszerű, közérthető tájékoztatást kell adni a választási rendszerről a nemzetiségek tagjai számára (pl. iskolában és a médiában). Hatékony jogorvoslati lehetőséget kell biztosítani a visszaélésekkel kapcsolatban. Az adatkezelésben az átláthatóságot biztosítani kell, és erősíteni kell az érintettek tájékoztatását.

7. Szélsőséges szervezetek romaellenes tevékenysége

Legjelentősebb problémák

A szélsőséges szervezetek évek óta folytatnak gyakran romákkal szemben olyan járőröző, rendfenntartó, bűnüldöző, kilakoltató tevékenységet, amelyek szabálysértést vagy bűncselekményt valósítanak meg, elvitatják az állam erőszak-monopóliumát, a rendőrség mégsem indít ellenük eljárásokat.

Megoldási javaslatok

Az államnak kötelessége megvédeni a roma közösségekhez tartozó embereket az ellenük irányuló megfélemlítő fellépésektől, és eljárásokat indítani a jogsértőkkel szemben. A gyűlölet-bűncselekmények kezelésével összefüggő rendőrségi feladatok végrehajtásáról szóló 30/2019. (VII. 18.) ORFK utasítás előírásaival összhangban a gyűlölet-bűncselekmények területi szakvonal-tartói, valamint az országos szakvonalvezetője kísérelje figyelemmel a szervezett gyűlöletcsoportok és tagjaik tevékenységét, és jogsértés gyanújának észlelése esetén tegyék meg a szükséges intézkedéseket.

8. Rendőri túlkapások, etnikai profilalkotás

Legjelentősebb problémák

A rendőri intézkedések során előfordul etnikai profilalkotás, amikor embereket származásuk miatt gyakrabban igazoltatnak vagy az intézkedés során megalázóan bánnak a romákkal, ami sérti az egyenlő bánásmóddhoz és tisztességes eljáráshoz való jogot, és rombolja a hatóságba vetett bizalmat.

Megoldási javaslatok

A rendőrség a gyakorlatban is tartsa be az etnikai profilalkotás tilalmát, és ne történhessen meg, hogy romákkal szemben gyakrabban intézkednek. Ennek érdekében szükséges egy hatékony és szigorú belső ellenőrzési mechanizmus folyamatos működtetése.

A panaszkezelési lehetőségek a polgárok számára legyenek könnyen elérhetőek, és nyújtsanak valódi jogorvoslatot az érintettek számára.

A TASZ megalakulása óta azért dolgozik, hogy Magyarországon mindenki megismerhesse és érvényesíthesse alapvető emberi jogait. Évente több ezer embernek nyújtunk ingyenes jogi segítséget, több tucat ügyben látunk el bírósági képviselőt, valamint képzéseket tartunk országszerte és online elérhető kisokosainkkal segítjük a polgárokat a mindennapi jogi problémák megoldásában.

Elérhetőség:

tasz.hu

tasz@tasz.hu

+36 1 209 0046

